

Nr 211.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1948/49 till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. jämte i ämnet väckt motion.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under femte huvudtiteln, punkterna 50 och 51, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1948/49 såsom reservationsanslag beräkna till Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. 10 000 000 kronor samt till Kostnader för överflyttning av arbetskraft 5 000 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 249, under åberopande av bilagt utdrag ur statsrådsprotokollet över socialärenden för den 8 maj 1948, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln såsom reservationsanslag anvisa till Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. 4 000 000 kronor, till Kostnader för överflyttning av arbetskraft 7 000 000 kronor, till Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrådsverksamhet 1 300 000 kronor samt till Kostnader för främjande av företagsverksamhet m. m. 1 500 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag har utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr *Senander m. fl.* väckt motion (II: 579), i vilken hemställts, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att med verkan fr. o. m. den 1 juli 1948 provisoriskt höja arkivarbetarnas löner med 50 kronor per månad i varje dyrortsgrupp.

Beträffande de skäl motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande får utskottet hänvisa till motionen.

I skrivelse den 8 april 1948 har arbetsmarknadsstyrelsen framlagt förslag rörande beräkningen av medelsbehovet för nästa budgetår. Vidare har styrelsen med skrivelse den 22 april samma år överlämnat sedvanlig verksamhetsberättelse för år 1947. Nämnda berättelse har — med undantag av avsnittet om arbetsmarknaden under år 1947, vilket återgivits i propositionen å s. 2—8 — såsom bilaga fogats vid propositionen.

Den sannolika utvecklingen på arbetsmarknaden. I sin skrivelse den 8 april 1948 har arbetsmarknadsstyrelsen givit en bedömning av den sannolika utvecklingen på arbetsmarknaden under återstoden av år 1948. En redogörelse härför finnes intagen i propositionen å s. 8—14, till vilken utskottet får hänvisa.

Departementschefen har i denna del anfört följande.

»De tendenser, som under senare år gjort sig gällande på arbetsmarknaden och som analyserats i de två senaste årens arbetsmarknadspropositioner, kvarstå i stort sett oförändrade. Bristen på arbetskraft inom vissa delar av näringslivet är sålunda fortfarande framträdande. Den sedan flera år pågående minskningen av arbetslösheten har fortgått. Vad som återstår är huvudsakligen en mindre restarbetslöshet, till stor del säsongbetonad, i de gamla arbetslöshetsområdena. Antalet hjälpsökande arbetslösa nådde i augusti 1947 lägsta hittills noterade siffra.

I vilken utsträckning regleringen av importen och byggnadsverksamheten kommer att friställa arbetskraft kan ännu icke med säkerhet överblickas. Det torde emellertid finnas goda möjligheter för denna arbetskraft att vinna anställning inom andra yrkesområden. Enligt en av arbetsmarknadsmyndigheterna företagen undersökning skulle i februari 1948 inom hela näringslivet föreligga en brist på ca 60 000 arbetare. Även om de faktiska möjligheterna att anställa ytterligare arbetare starkt begränsas av svårigheterna att skaffa bostäder, är denna siffra ägnad att belysa att arbetsmarknaden alltjämt torde komma att präglas av den fulla sysselsättningen och t. o. m. av en viss brist på arbetskraft.

Hjälpverksamheten beträffande arbetslösa torde sålunda alltjämt komma att få en mycket begränsad omfattning. Då emellertid denna verksamhet trots sin ringa omfattning visat sig draga förhållandevis höga kostnader, har jag låtit verkställa en översyn av densamma genom särskilda sakkunniga. Härför torde redogörelse få lämnas i ett följande avsnitt.

Å andra sidan påkallar läget på arbetsmarknaden omfattande åtgärder för att förse viktiga avsnitt av näringslivet med arbetskraft. Arbetsmarknadsstyrelsen samarbetar sålunda kontinuerligt med fackliga representanter för att underlätta övergången för friställd arbetskraft från byggnadsfacken till andra arbetsområden. Vidare har jag efter bemyndigande den 19 mars 1948 tillkallat särskilda sakkunniga med uppdrag att skyndsamt framlägga förslag till åtgärder för att underlätta rekryteringen av arbetskraft till järnbruken.

Särskilda åtgärder ha jämväl vidtagits för att tillföra vissa arbetsområden arbetskraft från utlandet. Intill den 1 maj 1948 ha under förmedling av arbetsmarknadsmyndigheterna inkommit från Italien ca 940 personer, från Ungern ca 730 personer och från Österrike ca 520 personer, oberäknat icke arbetsplacerade familjemedlemmar. Denna verksamhet är emellertid numera ställd under avveckling.

Behovet av åtgärder för att tillgodose skogsbrukets behov av arbetskraft har kvarstått och torde komma att kvarstå relativt lång tid. Under den senaste tiden har det visat sig nödvändigt att stödja överflyttning av arbetskraft till skogsbruket icke blott för brännvedsavverkningen utan även för gagnvirkesavverkningen.

De partiellt arbetsföra utgöra en arbetsreserv, som under senare år lämnat icke obetydliga tillskott till arbetsmarknaden. Ytterligare åtgärder för att infoga partiellt arbetsföra i arbetslivet förberedas.»

Riktlinjerna för hjälpverksamheten vid arbetslöshet. Med stöd av givet bemyndigande tillkallade departementschefen den 19 december 1947 sakkunniga, vilka antagit benämningen 1947 års arbetslöshetssakkunniga, för att verkställa översyn av tillämpade regler för anordnande av beredskapsarbeten m. m. och framlägga därav föranledda förslag. De sakkunniga ha den 17 mars 1948 avgivit betänkande (stencilerat) i de frågor, som hänvisats till deras bedömande. De sakkunniga ha härvid till en början lämnat en redogörelse för arbetslösheten under 1940-talet och sedan redogjort för hjälpverksamheten f. n. med särskild hänsyn till beredskapsarbeten. Här-efter ha de behandlat riktlinjerna för hjälpverksamheten under nuvarande förhållanden. De sakkunniga ha slutligen till övervägande upptagits frågan om beredskapslagringens storlek. Betänkandet har varit föremål för remissbehandling. I propositionen har (s. 16—34) återgivits huvuddragen av vad de sakkunniga anfört samt remissmyndigheternas yttranden.

Departementschefen har i denna fråga anfört följande.

»Bortsett från den korttidsarbetslöshet, som betingas av anställningsbyten och liknande omständigheter, förekommer numera i vårt land i stort sett arbetslöshet endast vintertid och även då utgöras de arbetslösa till största delen av arbetskraft, som av särskilda skäl — främst ålder, sjuklighet och bundenhet vid bostadsorten — icke kan utnyttja de sysselsättningsmöjligheter näringslivet erbjuder. Kostnaderna för arbetslöshetshjälpen ha emellertid icke minskat i samma utsträckning som antalet hjälpta arbetslösa. Utgifterna under anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. uppgingo sålunda under budgetåret 1946/47 till ca 30 miljoner kronor och beräknas för innevarande budgetår till ca 23 miljoner kronor. I detta läge har jag ansett det lämpligt att verkställa en översyn av formerna för hjälpverksamheten vid arbetslöshet och att undersöka möjligheten att vidtaga omläggningar i kostnadsbesparande syfte. Utredning i ämnet har skett genom särskilda sakkunniga, 1947 års arbetslöshetssakkunniga.

Såsom framgår av vad tidigare anförts bli beredskapsarbetena en relativt dyrbar hjälpform vid arbetslöshet av ringa omfattning. Kostnaderna för hjälpverksamheten skulle sålunda kunna nedbringas avsevärt genom att understödslinjen gäves ett ökat utrymme på bekostnad av arbetslinjen. De sakkunniga ha prövat i vad mån en dylik förskjutning vore lämplig. De ha emellertid funnit, att även under nuvarande förhållanden arbetslinjen bör givas företräde. I remissyttrandena har denna uppfattning enstämmigt gillats. Ehuru vissa skäl tala för en ökad tillämpning av understödslinjen vid en arbetslöshet av så ringa omfattning som den nuvarande, ansluter jag mig likaledes till de sakkunnigas förslag. Såväl samhällsekonomiska som sociala skäl väga tungt till förmån för arbetslinjen. Givetvis förutsätter jag, att en ekonomisk prövning alltid måste äga rum när fråga uppkommer om anordnande av ett nytt beredskapsarbete eller upptagande av ett nedlagt sådant och kostnaderna därvid vägas mot effekten ur hjälpsynpunkt.

De sakkunniga ha vidare prövat frågan om beredskapsarbetena böra er-

sättas med arbeten, till vilka bidrag lämnas ur ordinarie anslag till anläggningsarbeten. De sakkunniga anse, att en sådan åtgärd bör komma i fråga endast för sysselsättning av arbetslösa byggnads- och anläggningsarbetare i egentlig mening. Detta synes i stort sett riktigt. Såsom bl. a. väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört torde dock undantag kunna visa sig lämpliga. Jag vill härjämte i anslutning till vad som anförts av bl. a. arbetsmarknadsstyrelsen erinra, att byggnadstillstånd för arbeten, som avses för sysselsättande av arbetslösa byggnads- och anläggningsarbetare, endast kunna lämnas i den omfattning som är förenlig med den allmänna investeringspolitiken.

Från den utgångspunkten att beredskapsarbetena i framtiden böra behålla sin nuvarande plats i hjälpsystemet ha de sakkunniga diskuterat möjligheterna att nedbringa kostnaderna för dessa arbeten. De ha härvid kommit till det resultatet, att det knappast är möjligt att övergå till mindre materielkrävande arbeten eller att öka arbetenas storlek för att därigenom minska kostnaderna. Däremot ha de sakkunniga ansett, att kostnaderna för statsverket skola kunna minskas genom att statskommunala arbeten anordnas i större utsträckning än hittills skett. De sakkunniga räkna sålunda med att en kostnadsminskning skulle uppkomma på grund av att med avseende på icke förutsedda merkostnader vid statskommunala beredskapsarbeten tillämpas för statsverket gynnsammare regler än med avseende på dylika merkostnader vid statliga beredskapsarbeten. Vidare skulle enligt de sakkunniga kostnaderna minskas av den anledningen att dagsverkskostnaden för statskommunala arbeten på landsbygden, där vid en omläggning de statskommunala arbetena skulle öka, är lägre än den genomsnittliga dagsverkskostnaden. De sakkunniga ha räknat med att de statskommunala arbetena under nästa budgetår skulle få samma omfattning som de statliga.

Arbetsmarknadsstyrelsen har förklarat sig ha för avsikt att ändra sin praxis beträffande statsbidrag till merkostnader vid statliga beredskapsarbeten till överensstämmelse med praxis beträffande de statskommunala arbetena. Styrelsen har tillstyrkt, att statskommunala arbeten i ökad utsträckning komma till användning. Dock anser styrelsen icke möjligt att de statskommunala arbetena under nästa budgetår skola kunna ökas i den utsträckning de sakkunniga antagit. Förslaget om ökad användning av statskommunala arbeten har i övrigt lämnats utan erinran i remissyttrandena. Stadsförbundet har dock förklarat, att en sådan ökning icke bör få medföra någon övervältring av utgifter på kommunerna.

För egen del får jag i ifrågavarande hänseende anföra följande.

De nu tillämpade olika reglerna beträffande statsbidrag till statliga resp. statskommunala beredskapsarbeten innebära, att om exempelvis ett vatten- och avloppsledningsföretag anordnas som beredskapsarbete i statlig regi och kostnader utöver de från början beräknade kostnaderna uppstå, staten bestrider hela merkostnaden, medan om arbetet utföres i kommunal regi

kommunen i regel endast får bidrag med skälig del av merkostnaden och själv får bestrida återstoden. Enligt vad jag inhämtat ha dylika merkostnader på grund av den stigande lönenivån och prisutvecklingen under de senaste åren uppkommit i ett flertal fall. Ibland ha merkostnaderna uppgått till mycket betydande belopp. Intet skäl synes numera kunna åberopas för att upprätthålla denna olikhet i statsbidragsreglerna. Dessa böra därför ändras i enlighet med vad arbetsmarknadsstyrelsen anfört. Jag förutsätter, att statsbidragsreglerna liksom hittills skola kunna jämkas i särskilda fall.

Sedan denna ändring genomförts komma statsverkets kostnader, om förhållandena i övrigt äro lika, att bli i stort sett desamma om ett visst arbetsföretag utföres i statlig eller kommunal regi. Då emellertid kommunerna icke sällan torde ha möjlighet att utan nämnvärt ökade kostnader utnyttja egen arbetsledarpersonal och egna förråd samt i övrigt i vissa hänseenden torde ha lägre kostnader än de som uppkomma vid de statliga arbetena, synes det sannolikt att vissa kostnadsbesparingar kunna uppstå genom att de statskommunala arbetena beredas ökat utrymme. Jag kan därför ansluta mig till de sakkunnigas uppfattning, att man i större utsträckning än hittills skett bör anlita den statskommunala formen för beredskapsarbetenas bedrivande.

I detta sammanhang må emellertid framhållas, att förutsättningar för övergång från statliga till statskommunala arbeten torde föreligga endast i begränsad omfattning. I vart fall sakna mindre kommuner ofta erforderlig teknisk organisation för att kunna driva arbeten i egen regi, alla kommuner kunna icke erbjuda lämpliga arbetsobjekt o. s. v. En överflyttning till den statskommunala arbetsformen torde därför under den närmaste tiden endast kunna ske i begränsad omfattning.

Svenska stadsförbundet har givit uttryck åt farhågor för att ökningen av de statskommunala beredskapsarbetena skall medföra en övervältring av kostnader på kommunerna. Bortsett från den kostnadsökning för kommunerna, som måste bli följderna av förenämnda ändring av statsbidragsreglerna, torde en nämnvärd ökning av kommunernas kostnader kunna uppkomma endast om vägarbetena, vilka i regel helt bekostas av statsmedel, skulle kraftigt minska till förmån för vatten- och avloppsledningsföretag eller andra företag, till vilka kommunerna vanligen bidraga. Det synes icke sannolikt, att utvecklingen skall leda till någon mera betydande ändring i detta hänseende. I varje fall torde det under nu rådande förhållanden icke framstå som någon olägenhet för kommunerna att de beredas möjlighet att utföra ofta angelägna arbeten, vilka eljest i många fall skulle få anstå.

Möjligheten att finna nya former för arbetslöshetshjälp enligt arbetslinjen för partiellt arbetsföra bör, såsom arbetsmarknadsstyrelsen anfört, prövas.

De sakkunniga ha föreslagit, att vissa kostnader, som nu belasta anslaget

till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. men som icke direkt avse arbetslöshetshjälp, skola bestridas i annan ordning. Till de sakkunnigas förslag i denna del återkommer jag. I nämnda sammanhang ha de sakkunniga emellertid framlagt vissa förslag rörande färdigställningsarbetena. De sakkunniga ha sålunda föreslagit vissa åtgärder för att minska behovet av färdigställningsarbeten. Mot dessa åtgärder har jag icke något att erinra. De sakkunniga ha vidare förordat, att arbetsmarknadsstyrelsens befogenhet att besluta om färdigställningsarbeten skall begränsas till att avse arbeten, vilka var för sig beräknas draga en kostnad av högst 10 000 kronor. Denna gränsdragning synes under nuvarande förhållanden lämplig men bör kunna ändras av Kungl. Maj:t om så befinnes lämpligt.

Härefter torde jag få beröra frågan om den beredskapslagring av arbetsmaskiner m. m., som ombesörjes av arbetsmarknadsstyrelsen. Tidigare har på grundval av ett av investeringsutredningen framlagt förslag avsetts, att denna beredskapslagring skall omfatta materiel, som tillsammans med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens materiel är tillräcklig för ca 15 000 man. Faktiskt kan såsom beredskapslager endast räknas arbetsmarknadsstyrelsens förråd, vilket i fråga om vissa arbetsmaskiner förslår för 7 000—8 000 man men icke innehåller fullgod maskinuppsättning ens för detta antal. De sakkunniga ha i enlighet med de för dem meddelade direktiven prövat frågan om storleken av beredskapslagringen. De ha härvid föreslagit, att styrelsens förråd skall begränsas till att omfatta materiel för ca 6 000 man. Såsom arbetsmarknadsstyrelsen anfört, kan en beredskapslagring av denna omfattning anses tillräcklig om den avses för en säsongarbetslöshet av något större omfattning än den under de senaste åren vanliga. Det torde emellertid få anses överensstämma med de grundsatser, som präglat bl. a. investeringsplanläggningen, att sätta målet för beredskapen mot arbetslöshet högre. Jag anser mig därför icke böra förorda en begränsning av arbetsmarknadsstyrelsens lagerhållning i den föreslagna omfattningen. Ehuru jag å andra sidan icke nu kan tillstyrka, att lagerhållningen ökas till den av investeringsutredningen föreslagna omfattningen, anser jag, att förråden tills vidare böra i stort sett bibehållas vid nuvarande storlek och i mindre omfattning kompletteras.

Med anledning av vad de sakkunniga anfört rörande de särskilda omständigheter, som föreligga beträffande arbetslösheten i Norrbottens län, torde jag i detta sammanhang slutligen få anföra, att de sakkunnigas betänkande torde böra överlämnas till Norrlandskommittén för att av kommittén tagas i beaktande vid fullgörande av dess utredningsuppdrag.»

Maximibeloppen för kontantunderstöd enligt hjälpkungörelsen. Kontantunderstödsverksamheten enligt kungörelsen den 30 juni 1934 (nr 434) angående statlig och statsunderstödd hjälpverksamhet vid arbetslöshet (hjälpkungörelsen) omfattar dagunderstöd och hyreshjälp.

Dagunderstödet utgår sedan mars 1944 med de maximibelopp som framgå av följande uppställning.

Ortsgrupp	Ensamstående		Makar	Varje barn	
	16—17 år	över 17 år		1—3 barnet	4—6 barnet
I	1: 50	2: 50	4: —	0: 85	0: 80
II	1: 75	2: 75	4: 25	1: 05	0: 80
III	2: —	3: —	4: 50	1: 25	0: 80

För makar med tre barn utgår alltså dagunderstödet med högst resp. 6: 55, 7: 40 och 8: 25 kronor i de tre ortsgrupperna samt för makar med sex barn med högst resp. 8: 95, 9: 80 och 10: 65 kronor.

Såväl dagunderstöd som understöd från arbetslöshetskassa kan i särskilda fall kombineras med hyreshjälp. Även denna är graderad enligt nämnda dyrortsgruppering och utgick intill den 1 juli 1947 i de olika ortsgrupperna med högst 40, 60 och 90 kronor för familjeförsörjare samt med högst 20, 30 och 45 kronor för ensamstående. Den 9 maj 1947 bemyndigade emellertid Kungl. Maj:t arbetsmarknadskommissionen att fr. o. m. förstnämnda dag fastställa maximibeloppen för hyreshjälp i Stockholm till 120 kronor för familjeförsörjare och 60 kronor för ensamstående samt i Göteborg till 100 resp. 50 kronor.

Härjämte uppdrog Kungl. Maj:t den 9 maj 1947 åt arbetsmarknadskommissionen att i samråd med socialstyrelsen verkställa en allmän översyn av gällande grunder för kontantunderstödens beräkning i syfte att åstadkomma en lämplig anpassning mellan de erkända arbetslöshetskassornas och arbetslöshetsnämndernas understödsverksamhet ävensom mellan dessa båda hjälpformer och övriga socialhjälpformer, i samband varmed jämväl frågan om bibehållande av kontantunderstödens dyrortsgradering borde upptagas till prövning.

I propositionen nr 286 till 1947 års riksdag anförde föredragande statsrådet (s. 24) — efter att ha redogjort för Kungl. Maj:ts den 9 maj 1947 meddelade beslut — att dyrortsgraderingen enligt 1935 års folkpensioneringslag syntes böra bibehållas till dess ställning kunde tagas till resultatet av nyssberörda allmänna översyn. Ortsgrupperingen borde även efter den nya folkpensioneringslagens ikraftträdande tills vidare bygga på förhållandena den 31 december 1947. I skrivelse nr 448/1947 uttalade riksdagen, att vad föredragande statsrådet anförde rörande maximibeloppen för kontantunderstöd enligt hjälpkungörelsen och om dyrortsgraderingen av kontantunderstöden icke föranlett riksdagen till någon erinran. Riksdagen förutsatte, att på den pågående utredningen rörande, bl. a., dyrortsgraderingens slopande grundat förslag skulle komma att föreläggas 1948 års riksdag.

I skrivelse den 25 mars 1948 har *arbetsmarknadsstyrelsen* hemställt, att dagunderstödsbeloppen och vissa hyreshjälpbelopp måtte höjas. Beträffande detta förslag och de däröver inhämtade yttrandena får utskottet hänvisa till propositionen (s. 42—47).

Departementschefen har i detta sammanhang anförde följande.

»Den översyn av gällande grunder för kontantunderstödens beräkning, som arbetsmarknadsstyrelsen har i uppdrag att verkställa i samråd med

socialstyrelsen, har icke hunnit slutföras. Förslag rörande bl. a. dyrortsgraderingens slopande kan därför icke, såsom 1947 års riksdag förutsatt, föreläggas årets riksdag. Arbetsmarknadsstyrelsen har emellertid i avbidan på fullföljandet av nämnda översyn lagt fram ett förslag till provisorisk förbättring av kontantunderstöden. Enligt förslaget skulle dagunderstöden till ensamstående personer över 17 år höjas med 1 krona till högst 3 kronor 50 öre, 3 kronor 75 öre och 4 kronor för dag i resp. tre ortsgrupper. För 16- och 17-åringar skulle i fortsättningen gälla samma belopp. Tilläggen för make och barn skulle anpassas till vad som gäller beträffande daghjälp från erkända arbetslöshetskassor. Slutligen skulle maximibeloppen för hyreshjälp höjas i Stockholm och Göteborg, varjämte bränslekostnader skulle få inräknas i hyreshjälpen.

I samtliga yttranden över förslaget har framhållits, att de nu utgående understöden äro alltför låga. Vissa erinringar ha dock gjorts mot förslagets detaljer. Med hänsyn främst till löneutvecklingen under de senaste åren finner jag för egen del, att det är rimligt att kontantunderstödens belopp något höjas. Jag är därför beredd att tillstyrka förslagets genomförande som ett provisorium.

I likhet med arbetsmarknadsstyrelsen och de remissinstanser, som yttrat sig i saken, anser jag sålunda, att den minskning eller utjämning av differensen mellan daghjälp från de erkända arbetslöshetskassorna och dagunderstöd, som skulle bli en följd av höjningen, icke bör hindra förslagets genomförande. I flera yttranden har påpekats, att åtgärder böra vidtagas för återställande av sagda relation. Med anledning härav får jag erinra, att med det arbetsmarknadsstyrelsen och socialstyrelsen givna utredningsuppdraget är avsett att åstadkomma en lämplig anpassning mellan arbetslöshetskassornas och arbetslöshetsnämndernas understödsverksamhet ävensom mellan dessa båda hjälpformer och övriga socialhjälpformer. Under det fortsatta utredningsarbetet torde böra undersökas, i vad mån höjningen av dagunderstödsbeloppen bör inverka på utformningen av bestämmelserna om daghjälp och tilläggen därå.

Jag får understryka, att de föreslagna dagunderstöds- och hyreshjälpsbeloppen äro maximibelopp samt att kommun alltså icke äger medgiva högre understöd än som svarar mot den arbetslöses efter behovsprövning konstaterade hjälpbehov.

Med hänsyn till att det nyssnämnda utredningsuppdraget icke avslutats, synes det icke lämpligt att nu företaga ytterligare ändringar i gällande bestämmelser. Jag avstyrker sålunda ett förslag från svenska stadsförbundet rörande ändring av bestämmelsen att summan av dagunderstöd och hyreshjälp icke får uppgå till de inkomster vederbörande åtnjutit under förutvarande anställning.»

Anställningsförhållandena för arkivarbetare m. fl. Den 15 februari 1946 uppdrog Kungl. Maj:t åt statens arbetsmarknadskommission att verkställa en översyn av organisationen och utformningen av de s. k. arkivarbetena

jämte därmed sammanhängande spörsmål samt att till Kungl. Maj:t inkomma med de förslag, vilka kunde föränledas av utredningen, Inom kommissionen uppdrogs utredningen åt särskilda sakkunniga, i det följande benämnda arkivarbetssakkunniga.

I propositionen nr 286 till 1947 års riksdag, till vilken proposition torde få hänvisas, har intagits en redogörelse för ett av de sakkunniga den 20 januari 1947 avgivet förslag till lönevillkor m. m. för arkivarbetare. I propositionen förordades ett från de sakkunnigas uppfattning avvikande förslag innebärande, att arkivarbetslönen i ortsgrupperna 1—5 skulle bestämmas till resp. 320, 330, 340, 350 och 360 kronor för månad. Samma lönevillkor borde gälla för personer, som beredas s. k. musikerhjälp. Riksdagen biföll förslaget (skrivelse nr 448).

Den 30 juni 1947 bemyndigade Kungl. Maj:t arbetsmarknadskommissionen (arbetsmarknadsstyrelsen) att i enlighet med det i propositionen förordade förslaget meddela ändrade föreskrifter angående arkivarbeten och musikerhjälp. Vidare bemyndigades kommissionen (styrelsen) att under innevarande budgetår utbetala högst 40 stipendier, vart och ett å 550 kronor för månad, till framstående vetenskapsmän bland utländska flyktingar här i landet, vilka sysselsättas med forskningsarbete vid vetenskapliga institutioner. Detta antal har sedermera höjts till 42.

Antalet arkivarbetare utgjorde den 31 mars 1948 inalles 696, varav 335 svenskar. 459 tillhörde ortsgrupp 5. Antalet personer, som erhöilo musikerhjälp, var samma dag 87, varav huvudparten voro bosatta i Stockholm eller angränsande kommuner. Av i arkivarbeten och musikerhjälp sysselsatta personer voro 115 kvinnor.

I skrivelse den 22 april 1948 har *arbetsmarknadsstyrelsen* hemställt om förhöjning av lönerna vid arkivarbeten och musikerhjälp.

Departementschefen har för egen del anfört följande.

»Såsom framgår av vad arkivarbetssakkunniga och arbetsmarknadsstyrelsen anfört, torde den justering av arkivarbetarlönerna som genomfördes föregående år i vissa fall icke ha medfört någon reell höjning av arkivarbetarnas inkomster. Med hänsyn härtill och då löneläget för arkivarbetarna i och för sig måste anses förhållandevis lågt, finner jag det skäligt, att möjlighet till en ytterligare jämkning uppåt av arkivarbetarlönerna öppnas. Jag är emellertid icke beredd att på grundval av den föreliggande framställningen taga slutlig ställning till det belopp varmed lönerna böra höjas. Det torde därför böra få ankomma på Kungl. Maj:t att, i den mån närmare utredning rörande inverkan av skattemyndigheternas praxis beträffande existensminimum m. m. ge anledning därtill, företaga en provisorisk höjning av arkivarbetarlönerna inom den av arbetsmarknadsstyrelsen angivna ramen.

På av arbetsmarknadsstyrelsen angivet skäl torde stipendierna till vissa utländska vetenskapsmän böra höjas med 25 kronor till 575 kronor för månad. Jag räknar med att antalet stipendier kan böra ökas något under nästa budgetår.»

Anslagsuppdelningen. Under de nuvarande reservationsanslagen till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. och till kostnader för överflyttning av arbetskraft redovisas utgifterna för ett stort antal delvis mycket olikartade ändamål. En uppdelning av nämnda anslag har tidigare ifrågasatts. 1945 års riksdagsrevisorer framhöllo sålunda önskvärdheten härav. Riksdagen fann dock (skrivelse nr 212/1946, p. 7) välbetänkt, att en viss försiktighet iakttoges i ifrågavarande hänseende.

Det har ansetts lämpligt, att frågan om anslagen till arbetsmarknadsorganens verksamhet upptages till behandling i samband med översynen av riktlinjerna för hjälpverksamheten vid arbetslöshet. Avsikten har därvid främst varit att undersöka lämpligheten av att det nuvarande anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering uppdelas på två anslag, av vilka det ena kunde benämnas anslag för arbetsmarknadsberedskapen och det andra anslag för arbetslöshetens bekämpande. Syftet härmed skulle vara att särskilja de kostnader, som avse beredskap för en arbetsmarknadskris, från kostnaderna för den aktuella hjälpverksamheten.

Det av de sakkunniga framlagda, av arbetsmarknadsstyrelsen tillstyrkta förslaget tillgodoser endast delvis det angivna syftet. Den föreslagna uppdelningen har emellertid med ett undantag godtagits. Jag tillstyrker sålunda, att ett särskilt anslag avses för kostnader för förrådsverksamheten oaktat under detta anslag enligt förslaget skola redovisas såväl kostnader för den för den nuvarande hjälpverksamheten m. m. erforderliga förrådsorganisationen som kostnaderna för den på arbetsmarknadsstyrelsen ankommande beredskapslagringen. Departementschefen har icke heller något att erinra mot den av arbetsmarknadsstyrelsen föreslagna gränsdragningen mellan det i huvudsak för arbetslöshetsbekämpande åtgärder avsedda anslaget samt det anslag, som avses för överflyttningsåtgärder beträffande arbetskraft. Där emot har icke tillstyrkts förslaget, att ett särskilt anslag skulle avses för kostnader för nedlagda arbeten, färdigställningsarbeten och arbetsledarpersonal i disponibilitet. I stället har förordats, att ifrågavarande kostnader bestridas från anslaget till kostnader för arbetslöshetsbekämpande åtgärder.

Departementschefen har tillstyrkt förslaget att de understöd, som lämnas till vissa företagareföreningar, skola redovisas under särskilt anslag.

Anslagen föreslås rubricerade på följande sätt.

Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m.

Kostnader för överflyttning av arbetskraft.

Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrådsverksamhet.

Kostnader för främjande av företagsverksamhet m. m.

De titlar, varå kostnaderna skola bokföras under varje särskilt anslag, torde få fastställas av arbetsmarknadsstyrelsen.

De sakkunniga ha föreslagit, att kostnaderna för generalplaneutredningar för vatten och avlopp skola bestridas från anslag under sjätte huvudtiteln. Med hänsyn till de av arbetsmarknadsstyrelsen åberopade omständigheterna har ansetts lämpligt, att dessa kostnader, såsom styrelsen tänkt sig, un-

der nästa budgetår bestridas från det under femte huvudtiteln anvisade anslaget till planering av allmänna arbeten.

Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. Efter en redogörelse för de sakkunnigas och arbetsmarknadsstyrelsens förslag i ämnet (s. 54—59) har *departementschefen* anfört följande.

»Arbetsmarknadsstyrelsen har beräknat, att vid utgången av innevarande budgetår skall finnas en reservation av 13 823 000 kronor å anslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. Av denna reservation föreslås 13 753 000 kronor överföras till det nya anslaget till kostnader för arbetslöshetens bekämpande. Styrelsen har beräknat anslagsbehovet för nästa budgetår till 3 900 000 kronor. Styrelsen har emellertid vid sina beräkningar icke upptagit ett belopp av ca 1 500 000 kronor för understöd till företagareföreningar under innevarande budgetår. Då detta belopp i stort sett torde komma att disponeras för avsett ändamål, bör den beräknade reservationen minskas med motsvarande belopp. Å andra sidan har styrelsen icke räknat med någon inkomst i form av intressentbidrag under nästa budgetår. Medelsbehovet bör enligt min mening av denna anledning kunna minskas med ett belopp, som jag uppskattar till 1 200 000 kronor. Vidare torde det av styrelsen för statliga beredskapsarbeten beräknade kostnadsbeloppet 8 000 000 kronor kunna minskas med 500 000 kronor. Mot styrelsens beräkningar i övrigt av medelsbehovet under ifrågavarande anslag har jag icke något att erinra. Såsom jag tidigare anfört böra emellertid de kostnader, som av de sakkunniga och styrelsen upptagits under ett särskilt anslag till kostnader för övriga arbetsmarknadsåtgärder, bestridas från anslaget till kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. Då jag kan godtaga arbetsmarknadsstyrelsens uppskattning av ifrågavarande kostnader, förordar jag, att ytterligare 300 000 kronor beräknas under arbetslöshetsanslaget.

Jag beräknar sålunda det sammanlagda medelsbehovet under anslaget till kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m. till $(3\,900\,000 + 1\,500\,000 - 1\,200\,000 - 500\,000 + 300\,000)$ 4 000 000 kronor.»

Kostnader för överflyttning av arbetskraft. Från detta anslag anses fortfarande i främsta rummet böra bestridas kostnaderna för åtgärder, som befinnas erforderliga för att tillgodose behovet av arbetskraft inom sådana yrkesområden, som äro av särskild betydelse för folkhushållet eller för landets ekonomiska försvarsberedskap. Liksom hittills anses Kungl. Maj:t böra äga befogenhet att meddela de bestämmelser rörande bidrag till överflyttande av arbetskraft, som befinnas nödvändiga.

Under innevarande budgetår ha de största kostnaderna för ifrågavarande ändamål avsett skogsbrukets försörjning med arbetskraft. Sålunda ha

kostnaderna för arbetspremier, vilka utgått under tiden intill den 1 oktober 1947, utgjort ca 17 400 000 kronor. Arbetspremier komma icke att erfordras under nästa budgetår. Medel för ändamålet ha icke heller beräknats av arbetsmarknadsstyrelsen. Under tiden intill den 15 april 1948 ha vidare på grund av Kungl. Maj:ts beslut den 21 februari 1947 utgått ortstillägg till vissa arbetstagare från annat yrkesområde än skogsbruket, vilka utfört avverkning av brännved. Ortstillägg har utgått i stort sett endast till familjeförsörjare och har utgjort 3 kronor för arbetsdag, dock högst 75 kronor för månad. Den 2 april 1948 har Kungl. Maj:t meddelat nya bestämmelser i ämnet, vilka i huvudsak innebära att bidrag kan utgå även till annan än familjeförsörjare, varvid bidraget utgår med 2 kronor för arbetsdag, dock högst 50 kronor för månad, samt att bidrag utgår även vid avverkning av gagnvirke. Samtidigt har benämningen ortstillägg utbytt mot överflyttningsbidrag. Anledningen till bidragsbestämmelsernas utvidgning är att gagnvirkesavverkningen av handelspolitiska skäl ansetts böra forceras, vilket icke syntes möjligt utan särskilda åtgärder för att främja tillströmningen av arbetskraft till skogsbruket.

Arbetsmarknadsstyrelsen har beräknat vissa särskilda belopp för åtgärder i syfte att infoga partiellt arbetsföra i arbetslivet. Det rör sig här om en försöksverksamhet i olika hänseenden, för vilken planer ännu endast delvis framlagts. Det anses vara av stor vikt att arbetsmarknadsorganen beträffande de partiellt arbetsföra få söka sig fram till lämpliga former och medel för deras inordnande å arbetsmarknaden. Det föreslås få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela erforderliga bestämmelser för försöksverksamheten.

Från ifrågavarande anslag anses även böra bestridas kostnaderna för biträdespersonal m. m. åt byggnadsberedningen.

Medelsbehovet under detta anslag har beräknats till 7 000 000 kronor.

Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrådsverksamhet. *Arbetsmarknadsstyrelsen* har sammanfattningsvis beräknat inkomster och utgifter för förrådsverksamheten sålunda:

Inkomster

utestående fordringar			130 000
slitagedebitering av andra anslag	310 000		
hyresersättningar	400 000		
försäljningar			
maskiner	130 000		
redskap	40 000		
förläggingsmateriel	20 000	190 000	900 000
		Summa inkomster kronor	1 030 000

Utgifter

lönekostnader och förrådkostnader	430 000	
nytt centralförråd	200 000	
återanskaffning på grund av förslitning av maskiner	400 000	
återanskaffning av redskap och förläggningsmateriel	50 000	
reservdelar	150 000	
nyanskaffning av maskiner	370 000	1 600 000
arbetsredskap för skogsarbetare		375 000
utrustning för flyktingar		780 000
beräknade utestående fordringar		130 000

Summa utgifter kronor 2 885 000.

Departementschefen har härom anfört följande.

»Jag har tidigare givit uttryck åt den uppfattningen, att arbetsmarknadsstyrelsens beredskapslager icke böra minskas i den omfattning de sakkunniga föreslagit samt att styrelsens materielbestånd i viss utsträckning bör kompletteras. Styrelsen har beräknat, att för nyanskaffning av maskiner för beredskapsarbeten under nästa budgetår erfordras 370 000 kronor. Med hänsyn till vad som upplysts rörande materielbeståndets ålder anser jag ofrånkomligt, att utöver återanskaffning på grund av förslitning vissa inköp av materiel göras under nästa budgetår. Med hänsyn till det trängda läget på materialmarknaden synes dock det härför beräknade beloppet böra begränsas till 100 000 kronor. Beträffande det av arbetsmarknadsstyrelsen beräknade beloppet för utrustning av flyktingar torde böra upplysas, att det avser kostnader för sådan utrustning, bestående av kläder m. m., som erfordras på mottagningsförläggningarna och för att sätta flyktingarna i stånd att antaga arbete på den svenska arbetsmarknaden. Jag anser emellertid att den härför avsedda medelsposten bör kunna beräknas till 500 000 kronor. Mot styrelsens beräkning i övrigt av medelsbehovet under detta anslag har jag intet att erinra. Jag beräknar sålunda medelsbehovet under anslaget till (1 855 000 — 270 000 — 280 000) 1 305 000 kronor, vilket belopp torde kunna avrundas till 1 300 000 kronor.

Jag finner det lämpligt, att Kungl. Maj:t meddelar närmare bestämmelser angående storleken av det belopp, som av arbetsmarknadsstyrelsen må disponeras för materielinköp.»

Kostnader för främjande av företagsverksamheten m. m. Det statliga stödet åt företagareföreningarna har innevarande budgetår lämnats i samma former som tidigare. Förskjutningen från subventions- till länelinjen har fortgått. Under budgetåret 1945/46 utgjorde sålunda subventionsbeloppet 14,4 procent av den för verksamheten totalt disponerade summan. Motsvarande procenttal utgjorde för budgetåret 1946/47 11,2 och för tiden $\frac{1}{7}$ 1947— $\frac{6}{7}$ 1948 9,7.

I propositionerna nr 293/1946 och 286/1947 har erinrats, att inom handelsdepartementet tillkallade sakkunniga framlagt förslag till ordnande av kreditgivnings- och rådgivningsverksamhet för hantverk och småindustri samt bildande av företagsnämnder. Enligt vad departementschefen inhämtat har chefen för handelsdepartementet icke för avsikt att framlägga förslag i ämnet för innevarande års riksdag. Under sådana förhållanden anses stödet åt företagareföreningarna även för nästa budgetår få utgå i hittills tillämpade former. Alltjämt erfordras inom vissa delar av landet stödåtgärder för att utveckla ett mångsidigare näringsliv. Under nu rådande förhållanden anses dessa åtgärder dock få avvägas så att de icke medverka till en ytterligare utveckling av de s. k. serviceyrkena. Ehuru från innevarande budgetår komma att överstå ett antal låneansökningar, vilka torde vara förtjänta av bifall, har med hänsyn härtill och till angelägenheten av investeringarnas begränsning i nuvarande läge icke ansetts böra förordas höjning av det belopp, som avses för nu ifrågavarande ändamål. Till kostnader för främjande av företagsverksamhet m. m. föreslås att ett reservationsanslag av 1 500 000 kronor anvisas.

Utskottet. Vad departementschefen anfört beträffande utvecklingen på arbetsmarknaden och riktlinjerna för hjälpverksamheten vid arbetslöshet har från utskottets sida icke föranlett någon erinran.

I utlåtande (nr 228/1947) över motsvarande anslagsäskanden för innevarande budgetår förutsatte utskottet, att den pågående utredningen rörande bl. a. sloandet av dyrortsgraderingen av dagunderstödet och hyreshjälpen skulle komma att föreläggas innevarande riksdag. Departementschefen har nu anmält, att utredningen icke hunnit slutföras samt i avbidan på att så skall ske föreslagit vissa provisoriska förbättringar av kontantunderstöden.

Utskottet biträder de av departementschefen i detta sammanhang framlagda förslagen.

Kungl. Maj:ts förslag innebär, att Kungl. Maj:t skall äga möjlighet att provisoriskt höja arkivarbetarnas löner fr. o. m. den 1 juli 1948 med 30 kronor per månad i varje ortsgrupp i den mån närmare utredning rörande inverkan av skattemyndigheternas praxis beträffande existensminimum m. m. giver anledning därtill. I motionen II: 579 yrkas, att Kungl. Maj:t måtte bemyndigas att fr. o. m. förenämnda dag provisoriskt höja ifrågavarande månadslöner med 50 kronor i varje dyrortsgrupp. Utskottet är med hänsyn till den prövning frågan nu är föremål för från de sakkunnigas sida icke berett tillstyrka större provisorisk höjning än den av Kungl. Maj:t förordade.

Beräkningen av medelsbehovet under anslaget till kostnader för överflyttning av arbetskraft har ej givit utskottet anledning till erinran. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla önskvärdheten av att sammanställningar över samtliga kostnader för den genom särskilda åtgärder till Sverige överförda utländska arbetskraften lämnas i samband med anslagsäskandena.

Kungl. Maj:t har anmält, att Kungl. Maj:t beslutat om ortstillägg till vissa arbetstagare från annat yrkesområde än skogsbruket, vilka utfört avverkning av brännved och gagnvirke.

Det måste anses vara av stort intresse att Kungl. Maj:t äger möjlighet att inom detta område vidtaga åtgärder med den skyndsamhet omständigheterna kunna påfordra. Med hänsyn härtill har vad departementschefen anfört i denna del ej givit utskottet anledning till erinran.

I övrigt har Kungl. Maj:ts förslag icke givit utskottet anledning till erinran.

Under åberopande av det anförda får utskottet hemställa,

att riksdagen må

I. beträffande kontantunderstöden med bifall till Kungl. Maj:ts förslag godkänna i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 8 maj 1948 föreslagna provisoriska förbättringar;

II. beträffande ortstillägg till arbetstagare lämna vad härutinnan i statsrådsprotokollet anförts utan erinran;

III. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag för budgetåret 1948/49 under femte huvudtiteln såsom reservationsanslag anvisa

a) till *Kostnader för arbetslöshetens bekämpande m. m.* 4 000 000 kronor;

b) till *Kostnader för överflyttning av arbetskraft* 7 000 000 kronor;

c) till *Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrådsverksamhet* 1 300 000 kronor;

d) till *Kostnader för främjande av företagsverksamhet m. m.* 1 500 000 kronor.

Stockholm den 22 juni 1948.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Närvarande: se under utlåtandet nr 210.

Reservationer:

1) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Mannerskantz, Rubbestad och Pettersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottet bort föreslå avskaffande av dyrortsgraderingen beträffande dagunderstöden och att därför,

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 22, som börjar med orden »Utskottet biträder» och slutar med orden »framlagda förslagen», bort hava följande lydelse:

»Utskottet finner det angeläget, att dyrortsgraderingen beträffande dagunderstöden redan nu slopas. Understöden böra maximeras till de för närvarande för ortsgrupp III gällande beloppen. Den av departementschefen förordade höjningen av maximibeloppen för dagunderstöd åt ensamstående personer över 17 år, av tilläggen för make och barn samt av hyreshjälpen är utskottet under för handen varande omständigheter icke berett tillstyrka. I övrigt böra nu gällande bestämmelser vinna tillämpning. Vad nu förordats föranleder enligt utskottets mening icke någon ändring av beräkningen av anslaget till arbetslöshetens bekämpande m. m.»;

dels ock nedannämnda moment av utskottets hemställan bort hava följande lydelse:

»I. beträffande kontantunderstöden i anledning av Kungl. Maj:ts förslag besluta upphäva dyrortsgraderingen av dagunderstöden och jämväl i övrigt godkänna vad utskottet anfört.»

2) av herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo, Mannerskantz, Heiding*, fröken *Andersson*, herrar *Sundelin, Malmborg* i Skövde, *Rubbestad, Pettersson* i Dahl, *Holmström* och *Birke*, vilka ansett, att Kungl. Maj:ts beslut om ortstillägg till vissa arbetstagare från annat yrkesområde än skogsbruket bort föranleda viss erinran och att därför

dels det stycke i utskottets yttrande på s. 23, som börjar med orden »Det mäste» och slutar med orden »till erinran», bort hava följande lydelse:

»Enligt utskottets mening böra åtgärder av nu ifrågavarande slag underställas riksdagens prövning. Utskottet förutsätter således att ändrade regler i berörda hänseende icke framdeles meddelas utan riksdagens hörande.»;

dels ock nedannämnda moment av utskottets hemställan bort hava följande lydelse:

»II. beträffande ortstillägg till arbetstagare uttala, att ändrade bestämmelser i ämnet ej böra meddelas utan riksdagens hörande.»